

Ето какво четем в един съвременен очерк: „Построена през далечната 1903 година от Тодор Балабанов и след това управлявана от сина му Иван, фабриката е подсигурирала работа през годините на между 500 и 1000 човека. Построили са жилища за бежари и семействата им. Работниците не плащали наем за тях, нито ток, вода, медицински услуги, лекарства. Безплатно им подсигурирали дърва и въглища за зимата. Получавали специални фабрични монети с номинал от 5, 10, 20 и 50 лева, с които пазарували в магазините на собственика. Фабриката разполагала със собствена електроцентрала, железница, болница, пожарна команда, училище, детска градина, старчески дом, кино и казино“ (Валери Левков. Бараковският комунизъм – в. „Новинар“ от 9 септември 2009 г., с. 16–17).

Трябва да се припомни, че след освобождаването си от плен при хората на Ванче Михайлов бащата Йонко Вапцаров на няколко пъти намираща тук, в Бараково, подслон при сина си, защото животът му в Банско не е съвсем безопасен след различните противоборства в средите на бившите националреволюционери. Макар и изкушен вече като литератор от столичния литературен и културен живот, очевидно и самият Вапцаров се е чувствал добре в това култивирано място, колебаел се е за един окончателен житейски избор. Да добавим още едно пряко свидетелство от цитирания очерк, на Иван Панайотов – днешния създател на уникален частен музей за фабриката и фабрикантите Балабанови. Ето неговите думи: „Не само нашите родители, а всички хора, живеещи тук, казваха, че комунизмът беше при чорбаджията Иван Балабанов, а не по време на така наречения комунистически строй. Ние от началото започнахме с книги – купувахме ги и ги четяхме. Тука през 20-те и 30-те години са дошли белогвардейци. Той ги е довел, около 300 души. Те били културни хора, дворяни, генерали, доктори, полковници, писатели... Имаме на Толстой от рода му тука човек. (...) Те са дошли да работят в завода. И вкарват културата, която носят със себе си, у нас. Насаждат я на нас. И тук е имало театър, кино, оркестри – духов и симфоничен, с музиканти около 40 човека.“ Разбира се, темата за белогвардейците от Бараково в мемоаристиката за Вапцаров е почти, с много малки изключения, тема табу през социалистическия период... Ето някои от малкото оскъдни и задължително негативни сведения за тези белогвардейци – пак от цитирания ранен сборник от 1953 г.: „Вапцаров беседваше с всички – работници, чиновници, емигранти руси – прости и учени. Имаше един русин емигрант, с когото Вапцаров много спореше. Той по-късно се разболя от нервно разстройство. Когато трябваше да бъде отведен от някого в София на лечение, въпреки че имаше много руси на работа при нас, той пожела да го отведе в София Вапцаров. Това също направи